

Gr. Esterházy László felvétele az alsó-ausztriai rendek közé 1642-ben

(forrásközlés)

Magyar Királyság területén a kora újkorban, illetve főleg a 18. századtól kezdődően indigenátust szerző személyekre az utóbbi időben élénkebben irányul a kutatás figyelmé.¹ A magyar főrendek külföldi, azaz a Magyar Királyság területén kívül eső honosításáról, birtokszerzéseikről és ezzel összefüggően a külföldi tartományok rendjei közé való felvételükről összefoglaló munka még nem áll rendelkezésre, jóllehet például a Cseh Korona területein (elsősorban a Magyarországgal határos Morvaországban) birtokot, illetve inkolátust szerző személyekről több értékes feldolgozás is készült, magyar és külföldi szerzők tollából egyaránt.²

Az alsó-ausztriai rendek közé emelt magyar személyek köre elsőként Franz Karl Wißgrill (1736–1803) 18. század végén született munkájából vált megismerhetővé.³ Az osztrák kutatás az 1960-as években az alsó-ausztriai tartományi levéltár (*Niederösterreichs Landesarchiv*) iratai alapján részletesen is feldolgozta a kora újkor folyamán a *Herrenstand* soraiba kerülés történetét.⁴ A 16–17 században alsó-ausztriai inkolátust elnyert magyar személyek körével a Magyar Királyság politikai elitjét, illetve annak bécsi integrációját vizsgáló kutatás is foglalkozott,⁵ legutóbb Kökényesi Zsolt írt hiánypótló ta-

¹ Gróf Esterházy László (1626–1652), Sopron vármegye főispánjának pályájáról, Sopron város és a vármegye kora újkori történetéről, a dunántúli vármegyék kora újkori nemesi társadalmáról Dominkovits Péter kutatásainak köszönhetően, publikációjából tanulhattam a legtöbbet. Köszönetet mondok az Ünnepeletnek, amiért ismereteit mindig önzetlenül osztotta meg velem. A források fotómásolatainak rendelkezésemre bocsátásáért Kökényesi Zsoltnak, a források átírásában nyújtott segítségéért Laki Ferencnek tartozom köszönettel. Értékes észrevételeivel Pálffy Géza, a források összeolvasásában Kármán Gábor és Szabó András Péter kollégáim voltak segítségemre, Petr Matá és Réfi Attila pedig saját kutatásaikból bocsátottak rendelkezésemre értékes adatokat. A közlemény a Bolyai János Kutatói ösztöndíj támogatásával készült. Az indigenák 2017; Szemethy 2020.

² D'Elvert 1882, 17–18., 29–32., 47–48., 51–55.; Doerr 1903; Baxa 1908; Ernyey 1925, 6–15.; Pokluda 1975, 235–277. Példaként, a nagybátyjától morvaországi birtokokat öröklő Pázmány Miklós kapcsán: Jankovics 2004, 61–69.; Kovács 2007, 228–240.

³ Wißgrill 1794.

⁴ Schopf 1966, illetve Schimka 1967.

⁵ „1550: bethlenfalvi Thurzó Bernát, 1563: gersei Pethő János, 1567: Majlád (Majláth) Gábor, 1568: ghymesí Forgách Simon, 1589: erdódi Pálffy Miklós, 1593: nagy-lucesei Dóczy András és 1599: ifj. Listhy/Listhius János kerültek be az alsó-ausztriai *Herrenstandba*, szinte kizárólagosan feleségeiknek és bécsi udvari, valamint magyarországi katonai szolgálataiknak köszönhetően.” Pálffy 2010, 323.

nulmányában: az uralkodó, illetve a rendek előtt főleg a 18. században szokássá vált ún. hódolási ceremóniát (*Erbhuldigung*) bemutató tanulmányában egyúttal kiválóan megvilágította az alsó-ausztriai inkolátus elnyerésének jelentőségét is.⁶

Az alsó-ausztriai Kamara kezelésében álló, még Hunyadi Mátyás uralkodása előtt elzálogosított területeken⁷ birtokkal rendelkező nyugat-magyarországi főúri családok – a Batthyány, az Esterházy és a Nádasdy – tagjai voltak különösen is érdekelték abban, hogy az alsó-ausztriai rendek tagjai közé kerülve, a telekadó mérsékelt összegét kelljen csak fizetniük, illetve az alsó-ausztriai rendek tartományi gyűlésein részt vehessenek és ilyen módon jogérvényesítő képességük legyen azon területek rendi gyűlésében, ahol birtokaik miatt ebben érdekelték voltak.⁸ Inkolátussal nem rendelkező személynek a birtokszerzéshez az alsó-ausztriai rendek külön engedélyére volt szüksége, tehát az inkolátus elnyerésével valójában birtokszerzési lehetőséghez (is) lehetett jutni.⁹

Esterházy Miklós nádor (1625–1645) saját karrierje során tudatos házassági politikával készítette elő gyermekei jövőjét.¹⁰ A fiai számára előirányzott politikai és katonai tisztségek elnyerésének irányába tett lépések mellett fontos törekvése volt családja integrációja elsősorban a nyugat-magyarországi magyar arisztokrácia, de a dinasztiahoz közel álló, aulikus körök soraiába való kerülés vonatkozásában is. E koncepció részének tekinthető a nádor gyermekeinek Batthyány I. Ádám gyermekeivel tervezett összeházasítása: a tervekben Esterházy László (1626–1652)¹¹ és Batthyány Eleonóra frigye valóban létre is jött 1650-ben.¹² Esterházy Miklós nádor fia számára főleg az ugyancsak elzálogosított családi birtok, Kismarton miatt volt kiemelt jelentősége az alsó-ausztriai inkolátus elérésének.

Miután a nádor elsőszülött, Dersffy Orsolyától származó fia, István (1616–1641)¹³ fiatalon elhunyt, a rangidős fiú, László került a család fő terveinek középpontjába.¹⁴ Erdemes azonban megjegyezni, hogy Miklós nádor korábbi – a még László születése előtt írt 1625. évi, illetve az 1630-ban kelt újabb – végrendeleteiben a Lackónak hívott másodszületett fiút már bátyja életében is feltűnően kiemelte.¹⁵ Figyelemreméltó, hogy a nádor a grófi címet is biztosító fraknoi várat a fiatalabb (akkor csupán négyéves) Lászlóra, és nem a nála 10 évvel idősebb István fiára akarta hagyni 1630-ban. Sőt, a végrendelet folytatása szerint, ha a nádor második feleségét, Nyáry Krisztinát is „*Isten kiszóllétná, és az néki hagyott jószág Fiaimra szállana, Kis Marton is Laczkora szálljon, hogy ez az két uraság meg ne szakadozzék, úgy azért, hogy az Bátyjának, Istóknak az pápai, gesztesi és devece-ri, s ugodí jószágot tartozzék kiváltani*”.¹⁶ Amíg László gróf tanulmányait Bécsben (a bécsi jezsuiták kollégiumában), a Habsburg-udvar közelében végezte, addig kapcsolatainak, karrierjének építésére apja látszólag nem helyezett akkora hangsúlyt. Mindenesetre a két fiú, István és László öröklésével kapcsolatos szándékban lehetetlen nem észrevenni, hogy

⁶ Kökényesi 2017, 75–102.

⁷ Bariska 2007.

⁸ Schopf, op. cit.: Batthyány: 86–87.; Esterházy: 145–147.; Nádasdy: 258–259.

⁹ Toma 2005, 51–52.

¹⁰ gr. Nádasdy (III.) Ferenc példáján: Fejes 1996, 115–166.; Duchoňová 2017; Viskolcz 2019, 15–49.

¹¹ Dominkovits 2009, 883–903.

¹² Koltai 2012; Koltai 2003, 117–135.

¹³ Miklós nádornak első, Dersffy Orsolyával kötött házasságából Munkácson született fia, István (1616. február 27. – Bécs, 1641. július 4.). Esterházy 1901, 105.

¹⁴ Martí 2013, 38–47.

¹⁵ Uo., 41–43.

¹⁶ HU-MNL-OL-P 108-Rep. 4-Fasc. F-nr. 46-fol. 29v.

a másodszüzlött Lackó számára az 1630. évi testamentum jóval előnyösebb, illetve kedvezőbb volt. Mintha Miklós nádor István fiával szemben Lászlóba helyezte volna inkább a bizalmát. Legalábbis ezt jelzi az arra a szándékra való utalás, hogy István halálának esete László öröklési helyzete legyen biztosítva.¹⁷ Miután előbb a nádor szeretett felesége, Nyáry Krisztina (1604–1641), majd 1641 nyarán István halála is bekövetkezett, ezt követően gyors és határozott lépésekre került sor. Lévéen, hogy a család birtokai és uradalmi közül az egyik legértékesebb, Kismarton feküdt akkor „osztrák” területen – az 1490 óta az osztrák hercegnek elzálogosított területekkel együtt¹⁸ – a nádor mintha a jövőbe látott volna: felmérte, hogy a nem örökös adományként, hanem csak zálogbirtokként tulajdonolt Kismartonért esetleg komoly küzdelmet kell majd folytatni, amit segíthet majd az alsó-ausztriai rendek tagjaként való jogérvényesítés lehetősége.¹⁹ Jóllehet a magyar országgyűlések végzése már a 17. század eleje óta sürgették az Ausztriának elzálogosított területek visszacsatolását, az 1640-es évek elején még nem lehetett tudni, hogy Kismarton reinkorporálására pontosan mikor fog sor kerülni.²⁰

Éppen emiatt Miklós nádor az 1640-es évek elején úgy döntött, hogy kérelmezi fia, László számára az alsó-ausztriai inkolátust. A bevételei és stratégiai jelentősége miatt az Esterházy család számára rendkívül jelentős uradalom birtoklásának biztosítása volt tehát a legfontosabb cél. Ezt maga Esterházy László is megerősítette, amikor utóbb sógora, a Kismartont megkaparintani kívánó Nádasdy (III.) Ferenc (1623–1671) ellenében érvelt az uradalom Esterházy-kézben való megtartása érdekében és az ügyben az Udvari Kamarához intézett egyik beadványában az alsó-ausztriai inkolátus megszerzésének indokaként éppen a család alsó-ausztriai birtokképességét nevezte meg.²¹ Az uradalom adományos birtokként való elnyerésének reményében az Udvari Kamara előtt egymásra licitáló két főúr versengésétől nem volt független, hogy Nádasdy épp 1646. január 23-án folyamatott először III. Ferdinándhoz ajánlásért az alsó-ausztriai inkolátus elnyerése érdekében, feltételezhetően abban reménykedve, hogy ez hatékony módon segíthetné elő az értékes uradalom megszerzésére szőtt terveit is.²² Jóllehet Nádasdy törekvése nem ért célt – Kismartont az uralkodó Esterházy Lászlónak adományozta, és Nádasdy az alsó-ausztriai inkolátust is csak jóval később, 1657-ben nyerte el (bemutatására 1659. február 27-én került sor),²³ a sárvári nagyúr felesége, Esterházy Anna Júlia²⁴ (1630–1669) – aki a nádor leánya és László testvére volt – hozományához végül hozzájutott.

Esterházy Miklós nádor terve már jóval előbb megvalósult: László gróf nevében 1642 nyarán kérvényt nyújtottak be (Források, 2. sz.). Jóllehet László ekkor még kiskorú

¹⁷ Martí 2013, 42.

¹⁸ Az uradalom csupán akkor állt az Alsó-ausztriai Kamara igazgatása alatt, ha uralkodói zálogban volt. Az uradalom azért tartozott Alsó-Ausztriához, mert az osztrák herceg, nevezetesen a Habsburgok vették zálogba.

¹⁹ A kismartoni uradalomhoz tartozó településekről: Tobler 2005, 15–17, illetve az Esterházy Miklós által megalapozott sikeres családi birtokszerező politikáról: J. Újváry–Zimányi 2009, 182–200. Az Esterházy-birtokok jogi helyzetéről és változásairól, Esterházy Miklós nádor végrendeleteiről: Peres 2014. Az uradalom- és birtoklástörténet szempontjából meghatározóak az örvidéki (burgenlandi) helytörténetírás eredményei: Allgemeine Landestopographie 1981. A kötet írói közül főleg August Ernst, Harald Prickler és Felix Tobler írták a fraknói grófság, illetve a többi nyugat-magyarországi Esterházy-birtokra vonatkozó részeket.

²⁰ Erre végül már csak Miklós nádor 1645. évi halálát követően került sor. Bariska, 2007; Balogh 2021, 62–63.

²¹ AT-ÖStA-AVA-FHKA-HFU-rt. Nr. 174-Konv. 1646. jan., fol. 103–293.

²² Schopf 1966, 258. Ugyancsak ekkor, 1646. január második felében kereste fel Esterházy László III. Ferdinándot, Linzben.

²³ Schopf 1966, 258–259.

²⁴ Viskolcz 2015, 873–903; Erdélyi 2019, 157–175.

volt, az alsó-ausztriai rendek közé való felvételt apja hűségére és III. Ferdinánd ajánlásaira, valamint az uralkodótól kapott felmentésére való tekintettel kérték. Georg Achatz Graf von Losenstein (1579–1653) alsó-ausztriai tartományi landmarsall pozitív állásfoglalását (Források, 4. sz.) követően – amelyben László számára feltételül szabta az alsó-ausztriai rendek szabadságjogainak tiszteletben tartását, valamint a *Herrenstand*-ba való felvételkor szokásos illeték megfizetését (Források, 6. sz.) – 1642. október 24-én az alsó-ausztriai rendek végül tagjaik közé fogadták az akkor csupán 16 éves Lászlót (Források, 8. sz.), igaz, csupán az uralkodó, III. Ferdinánd nyomatékos, kétszeri ajánlására (Források, 1. és 3. sz.).²⁵ A másodszüllött Esterházy-fiú osztrák honosítása a többi (nyugat-dunántúli) magyar főúri család kísérleteihez képest a leghamarabb valósult meg, például Baththyány I. Ádám (1610–1659), László gróf későbbi, ráadásul jóval idősebb apósa 1645-ben nyert felvételt.²⁶ A fiatal László kapcsolatainak építése szempontjából is jelentős lehetett az esemény: legkésőbb ekkor – persze valószínűleg nem először – személyesen is találkozott a kamarai ügyekben igen befolyásos gróf Pálffy Pállal (1592–1653), akinek a későbbiekben is sokat köszönhetett, és akinek meghatározó szerepe volt többek között éppen a kismartoni birtokügy rendezésében is. László grófot maga a kamaraelnök mutatta be az alsó-ausztriai rendeknek és fő tisztségviselőjüknek, Georg Achatz Graf von Losenstein (1597–1653) *Landmarschall*nak (tartományi marsallnak): miután László gróf levélben időpontot kért (Források, 5. sz.), az ünnepélyes bemutatásra 1642. november 21-én került sor a bécsi tartományi gyűlésen.²⁷ László gróf ugyanerre a napra datált elismervényt (*reverzlist*) állított ki (Források, 7. sz.), amelyben nyilvánította, hogy az alsó-ausztriai rendek közé felvételt nyerve, elfogadja és aláveti magát a tartomány rendi gyűlése által hozott határozatoknak és vezetőik végzéseinek. Néhány hónappal az ünnepélyes eseményt követően Miklós nádor gazdag lakomát adott Bécsben (mégpedig nem másutt, mint az alsó-ausztriai rendek tartományi gyűlésének helyet adó *Landhaus* épületében),²⁸ ugyanazon a helyszínen, ahol korábban már rendezett egy ünnepi bankettet, miután saját maga 1628 utolsó napján ténylegesen megkapta az Aranygyapjas Rend jelvényét a közeli ágostonos templomban.²⁹ A család hagyományát folytatta később Esterházy Pál nádor is, amikor 1682. február 24-ét követően, miután megkapta az aranygyapjút, szintén ünnepi bankettet rendezett ugyanitt.³⁰

Az ily módon az Esterházyak grófi ága által elnyert alsó-ausztriai inkolátus jogi érvénye megmaradt, amire még a 18. században is hivatkozott a család. Az Esterházyakkal rokon Nádasdy család egyik tagja, gr. Nádasdy Tamás (1749–1800), a Siskovich ezred

²⁵ Wißgrill 1794–1824. Bd. 2., 432. és 450.; Schopf 1966, 145–147.

²⁶ Schopf 1966, 86.

²⁷ „Ladislaus Esterházy [...] sei am 21. Nov. im Landtag zum landtman praesentirt worden (AT-NÖLA-StB, 70)”. Maťa 2022, Kapitell 4.5, megjelenés alatt. A Szerzőnek köszönetet mondok kézírata vonatkozó részének rendelkezésemre bocsátásáért.

²⁸ „Am 18. Apr. 1643 (Wien) berichtete Maria Elisabeth von Schrattenbach an ihren Sohn Kardinal Ernst Adalbert von Harrach: *Il palatino d'Ungaria ha fatto un banquetto solenne nel landhaus di Vienna con una tavola longa quanto era la sala, per occasione che suo figlio fu accettato per landsman d'Austria et ad alcune sanità rompevano subito tutti i biccheri*. So das eigenhändige Regest des Kardinals, eingetragen ohne Zusammenhang auf dem Schreiben Francesco Visintainers vom 4. Apr. 1643 (Florenz), ÖStA-ÄVA-FAH-Kart. 152.” Maťa 2022.

²⁹ Martí 2018, 211–244.

³⁰ „Auch sein jüngerer Bruder, Palatin Paul Esterházy, hielt am 24. Feb. 1682 im Landhaus ein Bankett, nachdem er am selben Tag in den Vliesorden aufgenommen worden war, *Wöchentliche Ordinari-Reichs-Post-Zeitungen* (1682) Nr. 10 (7 März) [S. 3].” Maťa 2022. Vö. Martí 2014–2015, 139–156.; Martí 2015, 49–66.

parancsnoka³¹ az inkolátusság tényéről 1778-ban igazolást kért az alsó-ausztriai rendektől (Források, 9. sz.).³²

Az inkolátus elnyerését követően Esterházy László általában évente egyszer meghívást kapott az uralkodótól az alsó-ausztriai rendek Bécsben tartott tartományi gyűlésére. A meghívók szövege szerint László már az ülést megelőzően egy nappal mindig hivatalos volt Bécsbe, hogy a királyi előterjesztést meghallgathassa, jelenlegi tudomásunk szerint azonban ezeken nem vett részt. A fennmaradt meghívók keltezése alapján megfigyelhető, hogy Kismarton 1647. évi reinkorporálását (azaz a Magyar Királysághoz való visszacsatolását) megelőzően kapott csak meghívót.

Meghívó kelte	Ülés időpontja	Jelzet
Ebersdorf, 1643. okt. 5.	1643. nov. 15. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1449
Ebersdorf, 1644. szept. 26.	Bécs, 1644. nov. 16. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1450
Linz, 1645. nov. 19.	1646. jan. 7. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1451
Linz, 1646. jún. 23.	Bécs, 1646. júl. 23. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1454
Prága, 1647. okt. 15.	Bécs, 1647. dec. 1. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1458
Bécs, 1648. nov. 18.	1648. dec. 22. (tartományi gyűlés)	HU-MNL-OL-P 124, nr. 1460

Az alsó-ausztriai tartományi gyűlésekre Esterházy László iratai között fennmaradt uralkodói meghívólevelek jegyzéke

A források átírására a kora újkori német nyelvű források kiadásával kapcsolatban megfogalmazott irányelveket követve került sor.³³

³¹ gr. Nádasdy Tamás gr. Nádasdy (V.) Ferenc tábornagy, horvát bán és gr. Maria Maximiliana von Rottal másodszületett fiaként 1749. augusztus 13-án Radkersburgban (Regede) látta meg a napvilágot. Már 1764 körül katonai pályára lépett. 1773-ban a varasd-szentgyörgyi határőrgyalogezred alezredese volt, majd az akkori 37. számú Siskovich-gyalogezred alezredesétől és ezredparancsnokától, Fekete Györgytől megvásárolta annak rangját és beosztását, amit az Udvari Haditanács 1773. március 20-i leiratával jóvá is hagyott. Így lett a gróf Siskovich (Siskovics) József tábornok tulajdonában álló ezred parancsnoka először alezredesként, majd 1773. június 23-ától immár ezredessé kinevezve. Utóbb, 1783. április 10-én vezérőrnaggyá, 1790. január 16-án pedig altábornaggyá lépett elő. 1787. augusztus 13-tól a 39. számú gyalogezred tulajdonosa lett. Első felesége báró Maria Vincentia Kaltschmidt, a második gróf Josepha Lichtenberg volt. Egy fia és egy lánya született. 1800. március 20-án hunyt el. A Nádasdy család tagjának azonosításáért és az életrajzi adatok önzetlen megosztásáért Réfi Atilának mondok köszönetet.

³² Az „Esterházy család leszármazása és címere” c. irategyüttes mellékletében (HU-MNL-OL-P 507-133. cs. II. 602 és 134. cs. II. 607. Az egyik irat egy 1778. március 27-i keltezéssel, Mária Terézia által kiállított megerősítő hitelevél, amelyben a Nádasdy, Esterházy, Erdődy és Csáky családok címerei mellett a családi címerek pontos heraldikai leírása is szerepel [Nr. 602]. A „II. 607” sz. alatti irat az alsó-ausztriai főrendek („hochlöblichen Herren-Stands des Erzherzogtums Oesterreich”) által kiadott oklevél (Bécs, 1778. márc. 7.), amelyben elismerik, hogy az oklevél felső részén szereplő címer a gróf Esterházy családé és igazolják, hogy oklevelük kiállításakor az Esterházyak már több mint száz éve az alsó-ausztriai rendek sorába tartoznak és ezt a rendi levéltárban őrzött hiteles forrás alapján igazolják.

³³ Soós 2000, 81–89.

Források

1.

III. Ferdinánd az alsó-ausztriai rendekhez

Bécs, 1642. június 2.

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten; Aufnahmsakten, E – 5, fol. 6–7

III. Ferdinánd az alsó-ausztriai rendekhez intézett levelében kéri és ajánlja, hogy Esterházy Miklós nádor fiát, Lászlót, emeljék tagjaik soraikba, tekintettel arra, hogy a nádor „sok és sokféle módon, kitartó és hűséges odaadással” szolgálta a dinasztíát és akinek „érdemei és a tiszteletre méltó régi nemesi családja miatt” nincs is szüksége az uralkodó közbenjárására.

Ferdinand der Dritte von Gottes Gnaden erwählter Römischer Kaiser zu allen Zeitten Mehrer des Reichs

Hoch- und Wohlgebohrne Edle, Liebe und Getreue, unß hat der durch Hoch- und Wohlgebohrne, unser lieber getreuer Nicolaus Esterhasy von Galanta, Obrichter Spaan der Spaanschaft Beregg und Altensol, Ritter deß Guldenen Fluß, unßer Geheimer Rath, Camerer, und Palatinus, unsers Königreichs Hungarn, underthenigeß Zuvernehmen geben, wie daß er entschloßen, under ieziger noch wehrenden alhirigen Landtags Versammlung, bey Euch gebühlich anzusuchen, damit sein eheleiblicher Sohn, Ladislaus Esterhasi von Galantha Graff zu Forchtenstain, zu ainem Landts mitglied in den Herrn Standt würckhlich möchte an- und aufgenomben werden, dahero er unß umb unßer g[nä]di[g]ster Recommendation Schreiben an Euch gehorsambis angerufen und gebetten.

Wie unß nun gnedigist wol wißent, daß Ihr Euch bißhero jederzeit rhümlisches befließen, Euern Herrn Standt in dißem unßerm Erzherzogthumb Österreich, mit solch ansehnlichen führnehmen und alten Geschlechtern zuvermehrten, welche nit allain dem geliebten Vatterlandt ein Ehr, sondern auch demselben in allen begebenden Occasionen, beedes zu Kriegs und Friedens Zeiten nutz[lich] und fürstendig sein können, also zweiffen wir auch nit, daß weilen sich daß alle ansehliche Geschlecht der Esterhasi von vielen Jahren hero, umb unßere höchstgeehrte Vorfahren unßer löb[lichen] Hauß Österreich, und unß selbst ganz wol verdient gemacht, er Graf Esterhasi auch dasselbige biß daher in Viel und manigfaltige Weg zu gemainen Weesens bessten, höchst angelegenen Vleißes, in beharrlicher getreuen Devotion continuirt, Ihr werdet nit weniger für Euch selbst in Erwegung solch fürtrefflich Verdienst, und woler khanden alten adeligen Geschlechts, Ihme Grafen Esterhasi hierin ganz wilfahrig gewogen, und es diß Orths unserer Intervention und Fürschrift gar nit bedürftig sein. Demnach er aber hierdurch verhoft, und benebens wißent, daß durch sein wol vernügendes Zuthun, auch vil Österreichische Ständt zu Landtleuthe unßers Königreichs Hungarn, ohne Difficulteten auf- und angenomben worden, alß haben wir Euch denselben hiemit und so vil mehrers, be-

weglichist und in optima forma recommendirn wollen. Allerg[nä]d[ig]st begehrent, daß Ihr Euch den selben in Vorhabender seiner Verbung von Unsertwegen nit allain wol bevohlen sein laßet, sondern auch gewehrlich dahin verhefftet, damit er sich dißer unßerer Ihme auß sonderbarer Affection und gnädigsten wol mainung ertheilte Recommendation, in würcklicher Annehmung seines Sohns zu ainem Landts Mitglid deß Herrn Standts, under ieziger Landtags Versammlung erfreulich genoßen zuhaben, worfür möge daß geraicht unß von Euch zu sonder angenohmen gnädigen gefallen, in kaiser[lichen] und landtsfürstlich[en] Gnaden, mit welchen wir Euch ohne daß vorders wol gewogen verbleiben, hinwiderumb zuerkennen. Geben in unßerer Statt Wien den anderten Juny, in Sechzehnhundert Zway und Vierzigsten, unßerer Reiche deß Röm[ischen] im Sechsten, deß Hung[arischen] im Sybenzehnten, und deß Böhmischen im fünftzehnten Jahr.

Ad Mandatum Sacrae
Caes[are]ae M[ajesta]tis proprium
Joannes Matthias
Prickhelmayer³⁴ m[anu] p[ro]pria
Ferdinand mp.
Kay[serliche] Recommendation

An die Löb[liche] N[ieder] Ö[sterreichische] Stände, daß selbige des H[errn] Graven Nicolai Esterhasy von Gallantha Palatini des Königreichs Hungarn Eltesten Sohn des Herrn Graven Ladislaum in dem Löb[lichen] N[ieder] Ö[sterreichischen] Herrn Standt zu einen Landts mitglid annemen wollen.

sub dato Wienn den 2. Juny 1642

[pecsét]

Den Ehrwürdigen, Ersamben, Geistlichen, Gelehrten, Unsern lieben Andachtigen, auch hoch- und wolgebornen Unsern lieben Getreuen N. denen Ständen dises Erzherzogthumbs Osterreich under der Enß.

2.

Gróf Esterházy László alsó-ausztriai rendekhez intézett folyamodványa

[1642. június 2. – szeptember 12. között]³⁵

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten; Aufnahmsakten, E – 5, fol. 2–3. (sine dato)

Gr. Esterházy László az alsó-ausztriai rendekhez intézett levelében kéri honosítását, hivatkozva az uralkodótól kapott ajánlásra, illetve a tőle kapott felmentésre, amely nagykorúságának hiánya ellenére kérelmének támogatásáról biztosította.

³⁴ Johann Matthias Pricklmayr von Goldegg (1589–1656), udvari kancellár.

³⁵ „In Octobri circiter 1642”: utólagos, az irat kültetén feltüntetett levéltárosi feljegyzés; valójában az irat valószínűleg még az uralkodó újabb ajánlása előtt íródott, tehát 1642. június 2. és szeptember 12. között.

Hoch unndt Wohlgeborne auch Wohlgeborne Herrn Herrn groß günstige liebe Herrn unndt Freundts des gesambten Löb[lichen] Herrn Standt des Erzherzogthumbs Österreich Unter der Ens

Euer Gunst unndt Freundts schafft wierdt Zweiffelß ohne noch unndtfahlen seint, daß mein hochgeehrter Herr Vatter der auch Hoch- unndt Wohlbeboren Herr Herr Niclaus Esterhasi von Galanta Graff zu Forchtenstein Schindta Ob[er] Span der Spannschaft Beregg undt Alten Sol, Ritter deß Gulden[en] Flueß Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] geheimer Stats Cammerer unndt des Königreichs Hungarn Palatinus mich als seinen ehrleiblichen Sohn Inhalt dieses Anrufen[s].

A. A/ Zu einen Landtß mitgliedt in dem Alten Herrn Standt würcklichen auf unndt anzunehmen dienst freundtlichen gehalten hat, solches aber von Euren Gunsten undt Freundschaft damahlen wegen mangl der Jahr, aufgeschoben undt solches recusirt haben sollen.

B. Aldieweil aber solches mit der mirh von Ihr Kay[serlicher] May[estät] ertheilte atatis venia. B. allerg[nädig]st erfühllet undt complirt, Ihr May[estät] auch noch mich über diß an E[ueren].

C. Gunst undt Fr[eundschaft] bewerliches allergstes recommendation Schreiben C. ertheilt welcheß deroselben vor wenig tagen verschlossen zurecht uberantwortet, unndt Zweiffelß ohne von E[ueren] G[un]st[en] unndt Freundschaft dessen Inhalt mit mehren vernohmen worden sein wirdt.

Denenhero habe bey E[uren] G[un]st[en] unndt Fr[eundschaft] ich mich dienstfr[eudig] anmelden und dieselben bitten wohlten die geruhen mirh sowohl selber allergsten Kay[serlicher] Vorschrift alß auch meines hochgeehrten lieben Herrn Vatters gestaltene Begehren unndt bißhero ihne Ruhen ganz nachtbahrlicher bewießner treuer Wilffahrigkeit großgünst[ig] fruchtbarlich geniessen, unndt hierauf bettener massen. Noch in dieser izigen wehrenden alhieyigen Landt Tags löbl[ichen] Versamblung mich würcklich beschaidten zu lassen. Will mich in einen unndt andern geg[en] E[uren] Gunst unndt Freundschaft undt gesambte löblichen Ständen unndt Landtags einen Graffen Herrn unndt Landts Mitgliedt gebührt verhalten, unndt erzaigen hirüber mich zur Gewehr befehndt.

Euer Gunst[en] unndt Freundschaft

Dienstwillig

Comes Ladislaus Esterhazy de Frakno m[anu] p[ropria]

Külzeten:

An

die Hoch- und Wohlgebornen auch wohlgebornen Herrn Herrn N. Euern Löb[lichen] Ehrsamten Landt schafft Herrn Ständts dienßts Hochlöb[lichen] Erzherzogthumbs Österreich, unter der Enß.

einen großgünstg[en] Herrn und Freundt

Dienst fr[eundliche] ansienen undt bitten

Ladislai Esterhasi von Galanta
Graffe zu Forchtenstein undt Schinta

Zu gebettnen würcklich[en] Beschaidt zu Aufnehmung eineß Landtmitglidts den
alten Herrn Standt.

3.

*III. Ferdinánd az alsó-ausztriai rendekhez
Császári ajánlólevél gr. Esterházy László számára (Lit. „A”)³⁶
Ebersdorf, 1642. szeptember 12.*

*Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten;
Aufnahmsakten, E – 5, fol. 8–9*

III. Ferdinánd értesült róla, hogy a rendekhez előzőleg intézett ajánlása ellenére gr. Esterházy László felvétele Alsó-Ausztria birtokosai közé késedelmet szenvedett. Esterházy „nemes erényei, esze és tulajdonságai” az uralkodó előtt jól ismertek, „a jövőben is kellemes és gyümölcsöző szolgálatoakat fog tudni tenni”, ennek megfelelően határozottan kéri, hogy Esterházy grófot a következő tartományi gyűlés alkalmával, minden további késedelem nélkül emeljék a tartomány birtokosai és rendjei közé.

Ferdinand der Dritt von Gottes Gnaden erwälter Römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs

Hoch- und Wohlgeborne, Edle, Liebe und Getreue
Welcher massen wir Euch inügsthin den auch wolgebornen, unsern lieben und getreuen, Ladislauum Esterhasi von Galantha, Graffen zu Forchtenstain und Schunta, gnedigst und beweglich recommendiert, das Ir denselben, in Ansehung seiner gueten Qualiteten, alt adelichen Herkommens und fürnehmen Geschlechts, auch selbigen, und und Vorderst seines Vattern, uns und unsern höchst geehrten Vorfahren lang wirig treu gelaisten, und noch würcklich continuierenden nuz- und ersprüßlichen Dienst, zu einem Landt Mitglid des Herrstandts aufnehmen wollet, dessen werdet Ir Euch unabfällig noch wol zu erindern habe.

Diesemahl aber darauf, wie wir berichtet werden, bis dato von Euch kein aigentliche Erklärung oder Schluß ervolgt, sondern die Sachen nach etwas differiert und verschoben worden, und uns nun ermelter Graf Esterhasi, zu Erlangung seines Intents, umb unser Herrern gnedigste Recommendation gehorsambst angeruffen und gebetten. Als haben wir Ime dieselbe umb so viel weniger Verwaigern wöllen, umb so viel mehr

³⁶ „A” betűvel jelölt irat (gr. Esterházy László Georg Achatz Graf von Losenstein tartományi marsallhoz írt leveléhez mellékelt „A” irat).

wir uns versichert wissen, das Ir ohne das Euren Herrstandt yedes mahls mit dergleichen Personen, so aus alt Adelichen, wol bekanten, umb uns und unser hochlöbliches Hauß Österreich, auch gemaines Wesen in mehrfaltige Weg trefflich wol verdient und meritierten Geschlecht[er] entsprossen, zu erheben, und zu verneuehrn, selbst rühmliches Verlangen traget, er Esterhaßy auch künftig dem geliebten Vatterland, nach seinen uns berühmbten adelichen Tugenden, Vernunft und Qualiteten, zu Ehren und Nuzen, angenehme und ersprißliche Dienst erweisen wirdet können.

Und begern solchemnach an Euch hiemit gnadigst, Ir wollet über vorige unsere, und miezo abermahl für Ine Grafen Esterhasy widerhollende wolmainende gnedigste Vorschrift, die Sachen dahin verläßlich schliessen und bringen, damit er noch in iezi-ger Eurer Versammlung, ohne weiters verschieben, zu einem Landtsmiglid des Herrstandts würklich an- und aufgenommen werden, wir auch daraus gnedigst verspüren mü- gen, das dise unsere eingewendte recommendationen bey Euch fruchtbarlich verfangen, und wir entgegen solche Eure guetwillige Bezaigung uns zu sondern Ehre und gefallen geraichen wirdet, in kaiser- und landsfürst[liche] Gnaden, mit welcher wir Euch yederzeit wol gewogen, hinwider zu erkennen, versteh haben. Geben auf unsern Schloß zu Ebersdorf, den Zwölften Septembris, Anno Sechzehnhundert Zwey und Vierzig, unse- rer Reiche, des Römischen im Sechsten, des Hungarischen im Sieben Zehenden, und des Böhmischen im fünf Zehenden.

Ferdinand
Ad Mandatum Sac[rae] Caes[ar]iae
M[ajesta]tis proprium

Joannes Matthias
Prikhelmayer m[anu] p[ro]pria

Ferdinand mp.
Kay[serliche] Recommendation
An die Löb[liche] N[ieder] Ö[sterreichische] Standt, vor daß H[errn] Graven Nicolai
Esterhasi Hung[ariae] Palatini Eltesten Herrn Sohn, umb selbigen in dero Consortium
aufzunemben. Dat[um] Eberstorf den 12. Sept[embris] 1642

Denen Hoch- und Wohlgebornen, auch Edlen, unsern lieben und getreuen, N. dem
Herrstandt in unserm Erzherzogthumb Österreich under der Ens

4.

*Gr. Esterházy László alsó-ausztriai rendekhez
[1642. szeptember 12. után] intézett kérvénye, illetve
Georg Achatz Graf von Losenstein tartományi marsall állásfoglalása
Bécs, 1642. október 24.*

*Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten;
Aufnahmsakten, E – 5, fol. 4–5.*

Gr. Esterházy László kéri, hogy kiskorúsága ellenére, tekintettel apja, gr. Esterházy Miklós nádor (hűségére) és III. Ferdinánd ajánlásaira és az uralkodótól kapott felmentésére, az alsó-ausztriai rendek közé felvételt nyerhessen. Georg Achatz Graf von Losenstein alsó-ausztriai tartományi landmarsall a kérvényre írt, 1642. október 24-én kelt állásfoglalásában támogatja Esterházy László felvételét, feltételként szabva, hogy gondoskodjék az alsó-ausztriai rendek szabadságjogainak tiszteletben tartásáról (a Magyar Királyság határaihoz közel élők körében).

Hoch undt Wohlgeborne auch wohlgeborne Herrn Herrn

Groß günstige liebe Herrn unndt Freundt, Ienen sein meine Schuldigkeit jederzeit beuohhr, unndt werden E[uren] G[un]st unndt Freundschaft noch in frischer Gedachtnuß habe, welche gestalt Ihr Kay[serliche] May[estät] unser allerg[nädig]ster Herr Herr, sich noch von dieser meinet halben allerg[nädig]ster interponirt unndt deroselben mich nach dem mihr aetatis venia ertheilt worden, zu einen Landts mit Gliedt hochlöbl[i-chen] H[errn] Standts auf unndt anzunehmen beweglich ersucht hatte ich auch drüber unterschiedliche, bey deroselben desweg[en] supplicando Einkomen, aber keiner gewissen Resolution gewertigworden bin, daheroh Ihr Kay[serliche] May[estät] E[uren] G[un]st unndt Freundschaft widerumb mit mehrer schriftlich Ersuchen thut, wie solchs auß dem verschlossenen Promotorial wirdt zu vernehmen sein undt hoffentlich nit ohne Frucht abgehen werde.

Alß hab E[uren] G[un]st unndt Freundschaft ich hirmit nochmal[en] anzuruffen mich unterfangen undt dienstgehorsamblich bitten wollen, die geruhen mihr solches fruchtbarlich geniessen, mich nun mehr wirckhlich beschaidten vor einen Landts Mit Gliedt[!] unndt Landtman Herrn Standts aufzunehmen unndt mich zur praesentation undt Ablegung aller Schuldigkeit Tag unndt Stundt groß günstig be[ne]nnen zu lassen, will unndt werde mich alß einen Grafen Herrn unndt Landtman od[er] Landts Mit gliedt aller Schuldigkeit nach gebührt Erzaigen.

Mich hirüber Euer gewährlichen beschaiden undt beharlich gunsten befiehlt

Euer Gunst undt Freundschaft

Dienstgehorsamber

Comes Laduslaus Esterhasi de Galantha

Der Löb[liche] Herrstandt diß Erzherzogthumbs Österreich undter der Enns hat vernomben, was Herr Ladislaus Esterhasy von Galantha Graf und Heer zu Forchtens-tain unnd Schindta wegen An- und Aufnehmung zu ainem Mitglidit zu den Löb[lichen] Herrstandt supplicando für- und angebracht, obwoln nun derselbe wegen abgang der erforderen Jahr unnd minorenitet, Ime mit gern ein Judicium zuewachsen laßen wolte, unnd darumben solch sein Herrn Grafens zuestelte Petition in nochmaliges Bedenckhen zuziehen Ursach gehabt hette, so hat doch der Löb[liche] Herrstandt die von Ihrer Kay[serlichen] May[estät]t erlangt, unnd fürgebrachte aetatis veniam, wie auch zuvorderist deroselben, allernedigist wolmainent abgange Intercessionen, und Recommendation in gehorsambist Consideration gezogen, benebens auch seines Herrn Vatters Herrn Nicolaj Esterhasy allerhöchst ernent Ihrer Kay[serlichen] May[estät]t unnd dem Hochlöb[lichen] Hauß von Österreich langwierig treu gelaißte Dienst angesehen unnd in acht genomben, gleich nun mehrbesagter Löb[licher] Herrstandt verhofft unnd sich unzweifelich versehen thuet, daß sowol er Herr Graf als auch sein Herr Vatter, sich gegen dem Löb[lichen] Landtsmitgliedern dißes Landts, sonderlich so an denen Gränizen nahent dem Königreich Hungarn seßhaft und wohnent sein jederzeit ganz machtbar, unnd freundlich erzaigen, auch ainiges wider des Landtsfreyhaiten, laufendes Praejudicium einzuführen gedacht sein, sondern mit, unnd neben denselben mit beständiger Mueh ainig, unnd Vertraulichhait leben, auch aller gueter auferbauliche Nachtbarschafft sich gebrauchen werde, also unnd zu Anseh[ung] auch verhoffung deßen will d[er] Löb[liche] Herr Standt (jedoch mit vorbehalt, daß demselben an seinen habenden ratione aetatis veniae nichts derogirt, oder in ein praeudirliche Conseqennz gezogen, wenig dergleichen Ime hirtüro aufgetragen werde.) Offtgedachten Herrn Grafen zu deßen mitglidit zu die neuen Geschlechter hiemit admittirt, auch an- und aufgenomben haben. Wan nun derselbe des Löb[lichen] Herrn standts statuten sich accommodirn, des Landts alten gebreuchen unnd guetn Gewohnhaiten unterwerfen, vorhero³⁷ den gebrüchigen Reuers fertigen unnd denen Secretarien die Tag erlegen wirdet, so mag Herr Graf sich alßdan bey Herrn Landtmarschallen wegen wurcklicher Praesentation umb Tag unnd Stundt anmelden. Actum Wienn in der löbl[ichen] Herrstandts Versammlung, den 24 Octobris 1642.

Ge[org] Ach[az] G[ra]f von Losenstein
Landmarschal
proprio

³⁷ A szöveg az irat belsejében folytatódik.

5.

Gr. Esterházy László
Georg Achatz Graf von Losenstein alsó-ausztriai tartományi marsallnak
(sine dato) [1642. október]

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten;
Aufnahmsakten, E – 5, fol. 11.

Gr. Esterházy László köszönetet mond, amiért az alsó-ausztriai rendek döntése értelmében felvételt nyert soraikba. Elküldi az „A”, „B” és „C” betűkkel jelölt iratokat (lásd 3. és 6. sz.).³⁸ Kéri, hogy nevezze meg az időpontot, amikor hivatalos bemutatására sor kerülhet.

Hoch- unndt Wolgebörner Herr Graff

- A. Günstiger Herr Landtmarschall, Euer Gunst unnd Fr[eun]d[schaft] vernehmen auß der Beylag A was gestalten Löb[lichen] Herrn Stanndt dieses Erzherzogthumbs Österreich und[ter] der Ennß, vermüg Oberschriebenen beschaidt, mich zur einen würcklich[en] Landtsmitgliedt Ihres hochansehelichen Consortii an unndt aufgenommen. Wie ich mich nun dessen nicht allein hochzuerfreyen, unndt schuldigist zu bedanckhen, sondern auch der erthailten Vorbescheidung oben A gemäß die nothwendige Requisita mit Fertigung deß Reuers unndt Bezahlung der Tax.
- B. C. sub B unndt C adimplirt, auch benebens erbittig bin mich in dißen Erzherzogthumb mit negsten wurcklich zu beguettern. Daß gelangt an Euer G[un]st unndt Fr[eundschaft] mein hochfleißig[e] unndt dienstlichs Bitten sey geruhen mihr zur Praesentation vnbeschwärt ehist Tag, und Stundt zu benenen. Daß will neben meinen hochgee[hrten] Herrn Vattern ich mit Danckbarkeit dienstlich zu be schuldig[en] jeder zeit befließen sein. Mich befehndt

Eure Gunst unnd Freund[schaft]
dienstbeflissen unndt
willigister

Comes Ladislaus Esterhasy
de Galanta perpetuus de
Frakno. m[anu] p[ro]pria

³⁸ Az iratok közül az „A” (3. sz.) és a „C” (6. sz.) betűkkel megjelöltek találhatóak meg a László gróf ügyére vonatkozó iratok között.

6.

Elismervény a gr. Esterházy László által az alsó-ausztriai rendek közé való felvételkor befizetendő kancelláriai illeték (taksa) megfizetéséről
(eredeti)

Bécs, 1642. október 16.

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten; Aufnahmsakten, E – 5, fol. 10.

Az alsó-ausztriai rendek igazolják, hogy galántai Gr. Esterházy László, Fraknó grófja és Sempte birtokosa a szokásos mértékű illetéket megfizette.

Original Quittanz von 16. Octobris Anno 1642. nach dem Herr Ladisla[!] Esterhasi Graf zu Forchtenstain die Canzlei Tax wegen annemben sein Persohn in dem Löbl[ichen] N[ieder]ö[sterreichischen] Herrensta[n]dt bezahlt hat.

Quittung
Wegen bezahlter Tax „C”³⁹

Der Hoch- unnd Wohlgeborne Grave unnd Herr, Herr Ladislaus Esterhasi von Galantha Grave zu Forchtenstain unnd Schinda hat, nachdeme er Herr Grave zu einem Landts Mitglied des Löbl[ichen] Herrn Standts zu dem Erzherzogthumb Österreich unnter d[er] Enns angenomben worden, die gewöhnliche Tax entrichtet und bezahlt. Uhrkhundt deßen mein aigen Handt-schrift unnd Pettschaft. Actum Wienn den 16 8bris [1]642.

[pecsét]

Faulhamer
ober secretary

7.

*Gróf Esterházy László alsó-ausztriai rendeknek adott reverzáliás*⁴⁰

Bécs, 1642. október 24.

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten; Aufnahmsakten, E – 5, sine fol.

Gr. Esterházy László, miután kérésére az alsó-ausztriai rendek gyűlésükön maguk közé felvették, ki nyilváníja, hogy a többi alsó-ausztriai birtokoshoz hasonlóan szerezhet földtulajdont, e birtokok felett rendelkezhet, ahogy ő kívánja és igényli. A maga és minden örököse nevében beleegyezik és megígéri, hogy hűséges lesz a császárhoz és leszármazottaihoz, valamint Ausztria kormányzó főhercegeihez.

³⁹ „C” betűvel jelölt irat (gr. Esterházy László Georg Achaz Graf von Losenstein tartományi marsallhoz írt leveléhez mellékelte „C” irat).

⁴⁰ A dokumentumról másolat található a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában is: HU-MNL-OL E 144 (Magyar történelmi emlékek), 6610. sz. mikrofilm, I. Belügy, Bécs, 1642. okt. 24. Esterházy László reverzáliás az alsó-ausztriai rendeknek. A forrást az eredeti irat alapján közlöm.

Ich Ladislaus Esterhasi von Galanta Graff und Herr zu Forchtenstain und Schinda. Bekenne hiemit für mich und alle meine Erben in Kraft dies offinn Briefs wo der für khumbt, unnd vor meniglich

Demnach durch die Hoch- und Wohlgeborne Herrn Herrn: auch Edl und gestrenge Herrn N. die Löb[lichen] zween obern politische Stende von Herrn und der Ritterschaff des Erzherzogstumbs Österreich under der Enns bey Ihrer jezigen im gegenwertigem Monath Octobris dies Sechzehnhund[ert] Dray und Vierzigsten Jahrs gehaltene Landtags Versammlung auf mein bewegliches Anbringen und dienstliches Bitten, und über die darnebens von Ihrer Khay[serlichen] May[estät] unserm allergnedigsten Herrn und Landts fürsten ertheilt: und fürgebrachte veniam aetatis, auch der neben gnedigste Intercessionen und Recommendationen wie nicht weniger in Ansehung meines Herrn Vatters Herrn Nicolaj Esterhasi allerhöchst ernent Ihrer Khay[serlichen] May[estät] und dem Hochlöblichsten Hauß von Österreich langwürig treu gelaister Dienste zu einem würcklich Landtmann und Mitglid gemelter Frayer Stende von Herrn und der Ritterschaff berüerten Erzherzogthumbs angenomben und eingelassen worden bis, der Gestalt daß ich mich fürhin aller dies Landts Freyheiten und gueten Gewonheiten andere Landtleuth gebrauch. Auch meiner Gelegenheit nach Landtguetter erkhaufen oder durch andere ehrliche Titl an mich bringen, dieselbe besizen Innenhaben und genießen möge, wie mich gelust und Verlangt. Das ich hieraus für mich und alle meiner Erben craft dies Reuersbriefs wissendtllich und bestendig zuegesagt unnd versprochen, erstlich der jezigen Röm[isch] Khay[serlichen] May[estät] als Herrn und Landtsfürsten, sambt derselben Nachkhommen, und regierenden Erzherzogen von Österreich mit Leib haab, und Guett underthenig und gehorsamb, getreu: dann des Lantds Freyheiten, Gebreuchen, Gewohnheit-Recht, und Gerechtigkeits genzlich, ja je und alle Zeit underworfen zu sein, mich auch alerselben, allermassen andere Landts mitglieder auß denen bemelten Frayen Stenden zubetragen, des gleich in Landt allerdings fridt: und freundlich durch mich und die meinige zuwohnen, auch khein Neuerung und unzimbliche Handlung, welche des Landts Freyheiten, Gebreuchen-Recht, und Gewonheiten zuwider wäre, gegen denen benachtbarten Landtleuthen, Inwohnern, und underthenig mehrbemeltes Erzherzogthumbs Österreich nicht für zu nemben, sondern mit, und neben denselben in bestendiger Fridsamb- ainig- und Vertreulichkeit zu leben, mich über andere Herrn Landtleuth meines Standts in diesem Erzherzogthumb so eines elteren Geschlechts und Herkhombens seindt nicht zuerheben, oder fürzubrechen, auch aller gueter auferbauliche Nachbarschaft zu gebrauch, wie solches alles einem christlichen Aufrechten, fridlichen, Ihrer Khays[erlichen] M[ayestät]t deroselben Nachkhomben und Regierenden Erzherzogen von Österreich, gehorsamben Landtmann dises Erzherzogthumbs Österreich under der Enns auch beeder Stende von Herrn und der Ritterschaff getreuem Mitglid zuestehet, unnd gebühren thuet, auch an Ihnen selbst recht und gebreuchig ist, unnd ich mich solches alles unnd jedes, so vorgemelt zu thuen, und zuhalten, für mich meine Erben, auch alle die meine durch gegenwertigen Reuers, welchen ich mit aigner Handt Unterschrift unndt angebornem Insig[nien] verfertigt, und becreftigt, obligirt haben will. Actum Wien den Vier und Zwainzigisten 8bris Anno Sechzehnhu[ndert] Zway und Vierzig.

Comes Ladislaus Esterhazy
de Galá[n]ta perpetuus de Frakno m[anu] p[ro]pria

[pecsét]

8.

Az alsó-ausztriai rendek határozata gr. Esterházy László felvételéről

Bécs, 1642. október 29.

(fogalmazvány)

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten; Aufnahmsakten, E – 5, fol. 13–14.

Tekintettel III. Ferdinánd ismételt kérésére és Esterházy Miklós nádor érdemeire, László grófot a rendek közé fogadják, amennyiben aláveti magát a rendi statútumok régi szokásainak: ha mielőbb kiállítja a szokásos számú lovas és megfizeti a szokásos taksát, akkor jelentkezhet a tartományi marsallnál és a hivatalos bemutatás céljából időpontot (napot és órát) kérhet.

Der Löbliche Herrstandt dises Erzherzogthumbs Österreich undter d[er] Enß hat vernomben, waß Herr Ladislaus Esterhasi von Galanta Graff und Herr zu Forchtens-tain und Schindta, wegen An- und Aufnembung zu ainen Mitglid in den Löb[lichen] Herrstandt supplicando für- und angebracht, oberallen nun derselbe wegen abgang d[es] erforderenden Jahr und minorennitet Ihme nicht gern ein Praejudicium zurwach-sen lassen wolte, und darum bey solch sein Hern Grafens gestelte Petition an nochmal-liges Bedenkhes zuziehen Ursach gehabt hatte, so hat doch der Löbl[iche] Herr Standt, die von Ihrer Khay[serlichen] M[ayes]t[ät] verlangt, und fürgebrachte aetatis veniam: wie auch und zuvorderist der selben so allerg[nä]di[g]ste Wolmain undt abgangene In-tercessionen und Recommendation in gehorsambiste Considera[ti]on gezogen, bene-bens auch seines Herrn Vatters Herrn Nicolai Esterhasy, allerhöchsternezt Irer Khay[-serlichen] M[ayes]t[ät] und den hochlöblichsten Hauß von Österreich langwirig treu gelaiste Dienst angestehen und in acht genomben. Gleich nun mehrbesagter Löb[liche] Herrstandt verhofft, und sich unzweiflich verstehen thuet, daß sowoll er Herr Graff, alß auch sein Herr Vatter sich gegen denen Löbl[ichen] Landts mitgliedern dises Landts, sonderlich aber so an denen Gränizen nachendt dem Khünigreich Hungarn wohnen und seßhafft seindt, jederzeit ganz nachbar- und freundlich erzaigen (auch ainiges, wird des Landts Freyheiten lauffendes Praejudicium einzuführen gedacht sein) sondern mit und neben denselben in bestendiger Ruehn ainig- und vertreulichkeit leben, auch aller gueter auferbaulichen Nachbarschaft sich gebrauchen werde, also und in anseh- auch [Ver]hoffnung dessen, will d[er] Löbl[liche] Herr Standt (jedoch mit vorbehalt, daß dem selben an seinen habende Priviligien ratione aetatis veniae nichts derogirt od[er] in ein praeiudicirliche Consequenz gezogen, od[er] dergleich Ihnen hin fürn aufgetragen werde) offgedachte Herrn Graffe zu dessen Mitglid, in die neuen Geschlechter hiemit admittirt auch an- und aufgenomben haben. Wann nun derselbe des Löbl[ichen] Herrn-standts Statuten sich accomodirn des Landts alten gebreuchen und gewonheiten under-worfen, dorauf vorhero den gewündlichen Reuers fertigen, und durch die gewündliche Tax Erlegung wirdet, so mag Herr Graff sich alß dem bey Herrn Landt marschalles zur Praesentation umb Tag und Stundt anmelden.

Actum Wienn in V[er]samblung des Löbl[ichen] Herrn Standts den 29 8bris ad 1642.

**Gr. Nádasdy Tamás (1749–1800), a 37. számú Siskovich-gyalogezred parancsnokának
kérvénye az alsó-ausztriai rendektől**

[s. l.], 1778. február 6.

Niederösterreichisches Landesarchiv (Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltár), Sankt Pölten;
Aufnahmsakten, E – 5, fol. 15–16.

Gr. Nádasdy Tamás (1749–1800) az alsó-ausztriai rendekhez fordult, a Nádasdyakkal rokon Esterházyak alsó-ausztriai inkolátusságát igazoló dokumentumot kérve.

„Az a szándékom, hogy bátyám fiát a Máltai Lovagrendbe helyezzem, és mivel a keresztesi és halotti anyakönyvek a különböző háborús zavarok miatt az érintett plébániákon elégtelen, kötelességemnek tartom, hogy más bizonyítékokat keressek, mivel nem tudok róla, hogy a gróf Nádasdy és az Esterházy herceg családok, akik az előbbiekkal legutóbb házasság révén kerültek rokoni kötelekbe, több mint száz éve vannak az alsó-ausztriai rendek között.”

Emiatt Nádasdy a fent említett szándéka érdekében kéri, hogy a szóban forgó családok régi uradalmi státusának megerősítésére a szokásos módon adják ki neki az okleveleket, felfestett címerekkel és az uradalmi státusuk idejével.

Hochlöbl[icher] N[ieder] Ö[sterreichischer] Herren Stand
Exzellenz
Günstige Herren, und Freunde!

Da ich meines Bruders Sohne in dem Maltheser Orden unterzubringen mir angelegen seyn lasse, zu diesen Ende, und zu Verfassung des Familien Stamm-Baumes also, in Abgang deren nicht möglich aufzubringenden Taufscheinen, massen in denen betreffenden Pfarreyen durch die fürgeste zerschiedene Kriegs Troublen die Tauf- und Toden Protocolle verbrannt worden sind, andere Beweise herzusuchen mich bemüssiget sehe, mir aber nicht unbekannt ist, daß die Graf. Nadasdische, und Fürst Esterhasi Familien, welche letzten mit der erstenen durch Anheurathen verfreundschafet warn, schon mehr als hundert Jahren bey diesen Hochl[öblichen] N[ieder] Ö[sterreichischer] Herren Stand einverleibet waren; alß gelanget an Euer Exzellenz, Gunst, und Freundschaft mein dienst[liche] Bitten, mir zum Behuf meines Eingangs erwehnten Vorhabens, und zu Bestätigung des alten Herren Standes gedachten beeden Familien die Zeugnussen unter gewöhl[ichen] Fertigung, mit Beyruckung deme Wappen obenher förmlich gemahlter, und der Zeit, wann diese in Herren Standes gewesen zu seyn, ex actis erhaltet, günstigst ertheilen lassen zu wollen, dahin mich gehorsam empfehle.

Euer Exzellenz, Gunst, und Frenschafft

dienstwillig
Thomas graf Nadasd
Oberst der gr. Siskovichschen Infanter Regiment

Esterhazy
Nadasdy

den 6ten Feb[ruarii] 1778

an

Einen Hochlöb[lichen] N[ieder] Ö[sterreichischer] Herren Stand

dinnistliches Bitten:

Thomas Grafen v[on] Nadasd,
k[öniglichen] k[aiserlichen] würcklichen Obersten, und
Commandanten der Löb[lichen] Siskovich
Infanterie Reg[i]m[en]t

Zur angebethnen Urkunden
Ertheillungs Gewilligung
betreffend

Bibliográfia

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

AT-ÖStA-AVA-FHKA-HFU = Österreichisches Staatsarchiv, Wien; Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hofffinanz Ungarn.

HU-MNL-OL-P 108 = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Családok, testületek és intézmények levéltárai, Esterházy család hercegi ágának levéltára, Repositorium.

AT-NÖLA-StB = Niederösterreichisches Landesarchiv, Sankt Pölten; Ständische Bücher.

SZAKIRODALOM

Allgemeine Landestopographie 1981 = Allgemeine Landestopographie des Burgenlandes. Bd. 3. Der Verwaltungsbezirk Mattersburg, Teilband 1., Allgemeiner Teil. Hrsg. v. Burgenländischen Landesregierung, bearb. v. Burgenländischen Landesarchiv. Eisenstadt, 1981.

Az indigenák 2017 = Az indigenák. Szerk. Szijártó M. István. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2017.

Balogh 2021 = Balogh Máté; Batthyány I. Ádám dunántúli kerületi főkapitányhelyettesei. Középnemesi-katonai karrierük a Dunántúlon a XVII. században (PhD-disszertáció). PPKÉ, Bp., 2021.

Bariska 2007 = Bariska István: A Szent Koronáért elzálogosított Nyugat-Magyarország, 1447–1647. (Archívum Comitatus Castriferrei 2.) Szombathely, 2007.

Baxa 1908 = Bohumil Baxa: Inkolát (a indigenát) v zemích koruny české od roku 1749–1848. Buršák a Kohout, Praha, 1908.

D’Elvert 1882 = Christian D’Elvert: Das Incolat, die Habilitirung zum Lande, die Erbhuldigung und der Intabulations-Zwang in Mähren und Oesterr.-Schlesien. In: Notizenblatt der historisch-statistischen Section der Kais. königl. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde 1882. 17–18., 29–32., 47–48., 51–55.

Doerr 1903 = August von Doerr: Verzeichnis der Inkolats-Ertheilungen und Aufnahmen in den Herrenstand in Mähren aus den Jahren 1531–1620. Prag, 1903.

Dominkovits 2009 = Dominkovits Péter: Gróf Esterházy László, Sopron vármegye főispánja. Századok, 143. (2009) 4. sz. 883–903.

Duchoňová 2017 = Diana Duchoňová: Palatín Mikuláš Esterházy: dvorská spoločnosť a aristokratická každodennosť. Prepracované a doplnené vydanie. Bratislava, 2017.

- Erdélyi 2019** = Erdélyi Gabriella: Esterházy Anna Júlia mint testvér és feleség. In: *Az érzelmek története*. Szerk. Lukács Anikó és Tóth Árpád. Bp., 2019. 157–175.
- Ernyey 1925** = Ernyey József: Morvaország magyar urai. Turul, 1925. 6–15.
- Eszterházy 1901** = Eszterházy János: Az Eszterházy család és oldalágainak leírása. Bp., 1901.
- Fejes 1996** = Fejes Judit: Az Esterházyak házassági politikája 1645 után. In: *Gyermek a kora újkori Magyarországon: „Adott Isten hozzánk való szeretetéből ... egy kis fraucimmerecskét nekünk”*. Szerk. Péter Katalin. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, 19) Bp., 1996. 115–166.
- Jankovics 2014** = Jankovics József: Pázmány Péter ismeretlen végrendelete 1637-ből. *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények* 2004. 61–69.
- J. Újváry–Zimányi 2009** = J. Újváry Zsuzsanna–Zimányi Vera: Az alispánságtól a birodalmi hercegségig, a nemesi kúriától az ország legnagyobb birtokkomplexumáig: Az Esterházy család társadalmi és anyagi felemelkedése. In: *Pénztörténet – gazdaságtörténet. Tanulmányok Buza János 70. születésnapjára*. Szerk. Bessenyei József–Draskóczy István. Bp.–Miskolc, 2009. 182–200.
- Kökényesi 2017** = Kökényesi Zsolt: Herrenstand és Erbhuldigung. Magyar főnemesek mint az alsó-ausztriai hódolások résztvevői a 18. század első felében. In: *Az indigenák*. Szerk. Szijártó M. István. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2017. 75–102.
- Koltai 2003** = Koltai András: Egy főúri lakodalom előkészületei (Esterházy László és Batthyány Eleonóra menyegzője Rohoncon 1650-ben). *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények* 2003. 117–135.
- Koltai 2012** = Koltai András: Batthyány Ádám. Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén. Győri Egyházmegyei Levéltár, Győr, 2012.
- Kovács 2007** = Kovács Eszter: Pázmány Miklós és Olomouc. *Magyar Sion Új folyam* 1. (43) (2007) 2. sz. 228–240.
- Martí 2013** = Martí Tibor: Gróf Esterházy László (1626–1652). Fejezetek egy arisztokrata család történetéhez. PhD-disszertáció. PPKE, Piliscsaba, 2013. 38–47.
- Martí 2014–2015** = Martí Tibor: Paul Esterházy, Ritter vom Goldenen Vlies. *Ungarn-Jahrbuch* Bd. 32., Jg. 2014–2015. 139–156.
- Martí 2015** = Martí Tibor: Az aranygyapjas lovag Esterházy Pál. In: Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás: Egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén. Szerk. Ács Pál, Buzási Enikő, Székely Júlia. Bp. reciti, 2015. 49–66.
- Martí 2018** = Martí Tibor, Esterházy Miklós nádor aranygyapjas rendi tagságával összefüggő levéltári források, *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények* 2018. 211–244.
- Maťa 2022** = Petr Maťa: Stuben und Säle. Symbolische Kommunikation und politische Kultur in den ständischen Versammlungsräumen der Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit. 2022. (megjelenés alatt)
- Pálffy 2010** = Pálffy Géza: A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században. (História könyvtár: Monográfiák, 27) História-MTA Történettudományi Intézet, Bp., 2010.
- Peres 2014** = Peres Zsuzsanna: A családi hitbizományok megjelenése Magyarországon. [Pécs], Publikon, [2014].
- Pokluda 1975** = Zdenek Pokluda: Magyarországi nemesek földbirtoklása Cseh- és Morvaországban a XV–XX. században. *Levéltári Közlemények* 46. (1975) 2. sz. 235–277.
- Soós 2000** = Soós István: Javaslatok az újkori magyarországi latin és német nyelvű források kiadására. *Fons* 7 (2000) 1. sz. 81–89.
- Schimka 1967** = Schimka, Elisabeth: Die Zusammensetzung des niederösterreichischen Herrenstand von 1520–1620. Dissertation. Universität Wien, Wien, 1967.

- Schopf 1966** = Schopf, Dagmar: Die im Zeitraum von 1620–1740 erfolgten Neuaufnahmen in den NÖ. Herrenstand. Dissertation. Universität Wien, Wien, 1966.
- Szemethy 2020** = Szemethy Tamás: Katonabárók és hivatalnok grófok. Új arisztokraták a 18. századi Magyarországon. MNL–BTK TTI, Bp., 2020.
- Tobler 2005** = Felix Tobler: Die Fürst Esterházy'schen Herrschaften des burgenländisch-westungarischen Raumes und ihre Zugehörungen vom 17. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Eisenstadt, 2005.
- Toma 2005** = Toma Katalin: Gróf Nádasdy Ferenc országbíró politikusi pályaképe (1655–1666). Doktori disszertáció. ELTE BTK Történeti Doktori Iskola, Bp., 2005.
- Viskolcz 2015** = Viskolcz Noémi: Esterházy Anna Júlia (1630–1669). Századok 149. (2015) 4. sz. 873–903.
- Viskolcz 2019** = Viskolcz Noémi: Esterházy Pál és Esterházy Orsolya. In: Viskolcz Noémi–Zvara Edina–Király Péter–Kiss Erika: Esterházy Pál és Esterházy Orsolya levelezése. MTA KIK, Kossuth, Bp., 2019 15–49
- Wißgrill 1794** = Wißgrill, Franz Karl: Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten. Bd. I. Wien, 1794.